

обмеженість джерел готової кваліфікованої робочої сили та її зростаючої вартості, на перший план кадрової політики вийшла задача розвитку та максимального використання вже існуючого в організації трудового потенціалу. Пошук шляхів активізації і врахування психологічних особливостей персоналу стають одними з основних факторів підвищення ефективності діяльності підприємств в Україні.

Висновки. Отже, в системі інтеграційних процесів, трудовий потенціал підприємств визнають одним з головних ресурсів економіки, від ефективного формування та використання якого на мікрорівні залежить ефективність застосування активів підприємства, на макрорівні – економічний розвиток держави. Конкурентні переваги підприємств формуються внаслідок ефективного використання професійних, творчих, комунікаційних та інших здібностей працівників, адже швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища, розробляти і впроваджувати інноваційні проекти у всі сфери діяльності підприємства, ефективно управляти його виробничим потенціалом можна лише за наявності всебічно освічених, висококваліфікованих і мобільних працівників. Також необхідно зазначити, що держава має приділити більше уваги та спрямувати свої зусилля на удосконалення методологічних основ розвитку трудового потенціалу підприємств і, зокрема, працівників. Подальші дослідження у цьому напрямку будуть зосереджені на дослідженні світового досвіду формування та використання трудового потенціалу підприємств.

Література

1. Шаталова Н.И. Трудовой потенциал работника : [учебн. пособ. для вузов] / Н.И. Шаталова. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 399 с.
2. Богиня Д. П. Основи економіки праці : [навч. посіб.] / Д. П. Богиня, О. А. Грішнова. – К. : Знання-Прес, 2002. – 387 с.
3. Кибанов А.Я. Управление человеческими ресурсами / А.Я. Кибанов. – М. : ИНФРА-М, 2007. – 185 с.
4. Первушина М. Подбор персонала в производственной компании / М. Первушина // Управление персоналом. Украина. (Отдел кадров) : практический журнал по управлению персоналом. – 2007. – № 9. – С. 42 – 49.
5. Капченко Р. Л. Методологія комплексного дослідження проблеми формування робітничих кадрів / Р.Л. Капченко // Економіка та держава. – 2009. – № 5. – С. 103–106.
6. Дробязко Л.В. Вплив внутрішніх чинників на збереження та розвиток трудового потенціалу підприємства / Л. В. Дробязко // Особливості реалізації державної кадрової політики в Україні. – 2009. – Вип. 2 (25). – С. 15–16.
7. Джаин И.О. Оценка трудового потенциала / И.О. Джаин. – Сумы : ИТД «Университетская книга», 2009. – 250 с.
8. Колот А.М. Мотивация персонала / А.М. Колот. – К. : КНЕУ, 2002. – 317 с.
9. Семенькова А. В. Сучасні проблеми підбору персоналу і механізм їх реалізації / А. В. Семенькова // Економіка та держава. – 2009. – № 5. – С. 106 – 112.
10. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства / С.Ф. Покропивний. – К. : КНЕУ, 2004. – 545 с.

References

1. Shatalova N.Y. Trudovoi potentsyal rabotnyka : uchebn. posob. dlia vuzov / N.Y. Shatalova. – M. : YuNYTY-DANA, 2003. – 399
2. Bohynia D. P. Osnovy ekonomiky pratsi : navch. posib. / D. P. Bohynia, O. A. Hrishnova. – K. : Znannia-Pres, 2002. – 387 s.
3. Kybanov A.Y. Upravlenye chelovecheskymy resursamy / A.Ya. Kybanov. – M. : INFRA – M, 2007. – 185 s.
4. Pervushyna M. Podbor personala v proyzvodstvennoi kompanii / M. Pervushyna // Upravlenye personalom. Ukraina. (Otdel kadrov): Praktycheskyi zhurnal po upravlenniu personalom. – 2007. – № 9. – S. 42 – 49.
5. Kapchenko R. L. Metodolohiia kompleksnoho doslidzhennia problemy formuvannia robitynykh kadriv / R.L. Kapchenko // Ekonomika ta derzhava. – 2009. – №5. – S. 103-106.
6. Drobiazko L.V. Vplyv vnutrishnikh chynnykiv na zberezhennia ta rozvytok trudovoho potentsialu pidpriemstva / L. V. Drobiazko // Osoblyvosti realizatsii derzhavnoi kadrovoi polityky v Ukraini. – Vyp. 2 (25) – 2009. – S. 15-16.
7. Dzhayn Y.O. Otsenka trudovoho potentsyala / Y.O. Dzhayn. – Sumi : YTD «Unyversytetska knyha», 2009. – 250 s.
8. Kolot A.M. Motyvatsiia personalu / A.M. Kolot. – K. : KNEU, 2002. – 317 s.
9. Semenkov A. V. Suchasni problemy pidboru personalu i mekhanizm yikh realizatsii / A. V. Semenkov // Ekonomika ta derzhava. – 2009. – № 5. – S.106 – 112.
10. Pokropyvnyi S.F. Ekonomika pidpriemstva / S.F. Pokropyvnyi. – K. : KNEU, 2004. – 545 s.

Рецензія/Peer review : 23.7.2013 р. Надрукована/Printed :26.8.2013 р.

УДК 331.101.6

О.О. ЧЕРНУШКІНА
Хмельницький національний університет

ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЗРОСТАННЯ ВИРОБНИЦТВА

Наголошено на актуальності дослідження продуктивності праці, її місця в теорії продуктивності, пошуку резервів зростання. Зазначено, що саме підвищення продуктивності праці на підприємстві є одним з головних джерел зростання виробництва на мікрорівні, економічного зростання на мезорівні, національної економіки і добробуту суспільства в цілому.

Ключові слова: продуктивність, продуктивність праці, підвищення продуктивності праці.

LABOR PRODUCTIVITY INCREASE AS A PREREQUISITE OF PRODUCTION RISE

Modern economic conditions require clarification of theoretical aspects of performance, the introduction of its adequate analysis, grounding of modern productivity management principles of modern production. The article highlights the relevance of labor productivity studies, its place in the theory of productivity, search of increase reserves. It is indicated that labor productivity increase of production in particular, is one of the main sources of output growth on micro level, economic growth on meso level, national economy and society welfare as a whole.

Keywords: productivity, labor productivity, labor productivity increase.

Вступ. Сучасні умови провадження виробничої діяльності докорінно змінили роль людини у виробництві. Працівник тепер виступає найважливішим елементом виробничого процесу; раціональне використання персоналу підприємства сприятиме покращенню фінансово-економічного стану підприємства, виготовленню конкурентоспроможної продукції, підвищенню ефективності господарювання. Підвищення продуктивності праці, як основного вимірника ефективності використання персоналу підприємства, є одним з головних джерел зростання виробництва на мікрорівні, економічного зростання на мезорівні, національної економіки і добробуту суспільства в цілому.

Аналіз літературних джерел. Питання вивчення проблем продуктивності, виявлення резервів підвищення продуктивності праці достатньо широко досліджені в працях науковців: Д. Богині, О. Грішнєвої, В. Данюка, Г. Завіновської, Т. Кір'ян, Л. Лісогор, К. Маркса, М. Мескона, П. Самуельсона, М. Семикіної, С. Струмліна, Ф. Тейлора, А. Файоля, Т. Хачатурова та ін. Проте, окремі теоретичні і практичні питання використання показника продуктивності праці, обґрунтування резервів підвищення продуктивності праці залишаються малодослідженими або дискусійними.

Постановка завдання. Сучасні умови господарювання вимагають ґрунтовних досліджень теоретичних аспектів продуктивності, обґрунтування засад підвищення продуктивності праці на сучасних підприємствах. Метою статті є встановлення місця продуктивності праці в теорії продуктивності, розкриття ролі продуктивності праці у зростанні виробництва.

Результати. У ринкових умовах конкурентоспроможність і розвиток підприємств неможливі без перманентного підвищення продуктивності виробництва, яка характеризується оптимальним поєднанням та ефективним використанням усіх видів ресурсів.

В іноземних дослідженнях проблем управління та підвищення продуктивності мають місце різні розуміння змісту, характеру зростання продуктивності, ефективних засобів її вимірювання та оцінювання наслідків.

Кожна з наведених концепцій досліджує продуктивність виробництва, спираючись на свій методологічний апарат. Однак для цілісної багатовимірної аналітичної схеми дослідження продуктивності необхідно взаємопов'язати найбільш прогресивні та продуктивні методики. Сучасна концепція продуктивності повинна базуватися на методологічному інструментарії, за яким усі вимірювання адекватні визначеним цілям.

Деякі науковці дотримуються концепції, згідно з якою під продуктивністю розуміють лише спосіб вимірювання ефективності використання ресурсів [1, с. 53; 2, с. 538; 7, с. 29]. Інші тлумачать поняття продуктивності як спосіб обчислення витрат підприємства [10]. Д.Сінк та М.Мескон називають її результативністю [5, с. 48; 7, с. 271]. В.Сухарський вважає категорію «продуктивність» критерієм ефективності [8, с. 247].

За іншою концепцією продуктивність розглядається як системоутворююча категорія, що не обмежується тільки визначенням статистичного показника. Як ефективне і вміле використання ресурсів – праці, капіталу, землі, матеріалів, енергії, інформації – у процесі виробництва різноманітних товарів і наданні послуг розглядають продуктивність Й.Прокопенко [6, с. 14] та В.Єременко [3, с. 15].

У Меморандумі «Продуктивність, інновації, якість трудового життя та зайнятість», схваленому правлінням Європейської асоціації національних центрів продуктивності (ЄАНЦП), категорія «продуктивність» трактується як «...постійне удосконалення використання ресурсів для забезпечення зростання, поширення інновацій та збільшення зайнятості» [3, с. 305].

Широке трактування категорії продуктивності наведено Комітетом з продуктивності при Європейському агентстві з проблем продуктивності ще в 1959 р.: «Продуктивність – це, в першу чергу, стан розуму. Це ставлення до світу, що має на увазі безперервне вдосконалення всього сушого. Це упевненість у тому, що сьогодні краще, ніж вчора, а завтра краще, ніж сьогодні людина може виконувати будь-яку роботу. Нарешті, продуктивність має на увазі безупинність зусиль щодо пристосування економічної діяльності до умов, які постійно змінюються, застосування нових теорій і методів. Це тверда віра у прогрес людства» [3, с. 23].

У відповідності із визначенням, наведеним у Британській енциклопедії (1974 р.), під продуктивністю в економічній теорії розуміється відношення того, що вироблено, до того, що необхідно для виробництва цієї продукції. За знаменник в цьому відношенні може бути використаний будь-який вид витрат. Можна, таким чином, говорити про продуктивність землі, праці, капіталу [9, с. 22].

Праця частіше, ніж будь-який інший фактор, використовується для вимірювання продуктивності. Одним із перших, хто обґрунтував теоретичні основи продуктивності праці, був К.Маркс. Запропонувавши свою концепцію продуктивності праці, К.Маркс сформулював закон зростаючої продуктивності праці [4, с. 891].

Основна причина прерогативи продуктивності праці над іншими показниками вимірювання продуктивності полягає в тому, що витрати праці значно легше виміряти, ніж будь-які інші витрати. Тому у практиці господарювання саме продуктивність праці вважається головним показником ефективності виробництва. Спрощений підхід вимірювання продуктивності праці, за яким у Радянському Союзі розрахунки продуктивності проводилися лише

стосовно основних робітників у основному виробництві, а весь персонал допоміжного виробництва і всієї виробничої інфраструктури виключався з розрахунку продуктивності праці на локальному рівні [3, с. 17], фальсифікував порівнянність темпів розвитку СРСР та інших країни світу, приховував дійсні тенденції в економіці країни. Цінність показника продуктивності праці проблематична для використання у капіталомістких, енергомістких галузях.

Простота і зручність обрахунку показника продуктивності праці, планове ведення господарства, мета якого – виконання договірних обов'язків, коли встановлення рівня прибутку і рентабельності не мало сенсу у народногосподарських планах виробництва, призвели до його ототожнювання з поняттям продуктивності виробництва.

У 60-ті роки у Великобританії головним предметом угод з питань продуктивності була «зміна методів роботи з метою поліпшення використання капіталу і праці у відповідь на підвищення оплати». Визначення критерію продуктивності було вперше наведено в урядовій «Білій книзі» 1965 року з питань доходів і цін (у Великобританії): дозволялося підвищувати оплату праці понад звичайний рівень «у тому випадку, коли група робітників посилювала вимоги до праці чи суттєво змінювала її методи, робила прямий внесок у підвищення продуктивності у певній фірмі чи галузі промисловості» [9, с. 24]. Питання раціоналізації використання праці поставало й на перших етапах міжнародного руху за підвищення продуктивності.

Підвищення рівня продуктивності праці є передумовою зростання виробництва, дозволяє збільшити обсяг виготовлення продукції без додаткових людських затрат. Для підвищення продуктивності праці на вітчизняних підприємствах пропонується досить широкий спектр управлінських рішень, які можна поєднати в такі групи:

1. Рішення, пов'язані зі зниженням енергомісткості та матеріаломісткості продукції підприємства.
2. Рішення, спрямовані на зменшення невиробничих витрат підприємства.
3. Рішення, що забезпечують збільшення обсягу виробленої продукції за рахунок створення нових або збільшення інтенсивності використання існуючих виробничих потужностей.

Зростання продуктивності праці на рівні підприємства дозволяє знизити витрати на виробництво і реалізацію продукції, збільшити обсяг виробництва та реалізації продукції підприємства, забезпечити позитивний фінансовий результат і фінансову стійкість, підвищити конкурентоспроможність продукції та підприємства в цілому. Підвищення продуктивності є передумовою економічного зростання. Від рівня продуктивності праці залежить стабільність економіки, рівень та якість життя населення, конкурентна позиція країни на світовому рівні.

Висновки. Продуктивність праці є елементом теорії продуктивності та характеризує ступінь ефективності використання праці на рівні підприємства, мезорівні та рівні держави в цілому. Продуктивність праці слід розглядати як визначальний чинник зростання виробництва та економічного зростання і конкурентоспроможності національної економіки. Підвищення продуктивності праці дозволить підвищити конкурентоспроможність продукції та підприємства в цілому, забезпечити стабільність економіки держави на світовому рівні.

Література

1. Генкин Б. М. Эффективность труда и качество жизни / Б. М. Генкин / СПбГИЭА. – СПб., 1997. – 112 с.
2. Гріфін Р. Основи менеджменту / наук. ред. В. Яцура, Д. Олесневич. – Львів : БаК, 2001. – 624 с.
3. Єременко В. О. Підвищення продуктивності: теорія, досвід, шлях України / В. О. Єременко. – Краматорськ : Видавництво Центру продуктивності Міністерства праці та соціальної політики України, 2000. – 398 с.
4. Маркс К. Соч. / К. Маркс, Ф. Енгельс. – 2-е изд., т. 23. – М. : Госполитиздат, 1963. – 891 с.
5. Мескон М. Х. Основы менеджмента / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури ; пер. с англ. – М. : «Дело», 1993. – 702 с.
6. Прокопенко И. И. Управление производительностью : практ. руководство / И. И. Прокопенко ; пер. с англ. – К. : Тэхніка, 1990. – 319 с.
7. Синк Д. С. Управление производительностью: планирование, измерение и оценка, контроль и повышение / Д. С. Синк ; пер. с англ. / общ. ред. и вступ. ст. В. И. Данилова-Данильяна. – М. : Прогресс, 1989. – 528 с.
8. Сухарський В. С. Менеджмент: теорія, методологія, практика : монографія / В. С. Сухарський. – Тернопіль : Астон, 2002. – 416 с.
9. Эйлон С. Система показателей эффективности производства (прикладной анализ) / С. Эйлон, Б. Голд, Ю. Сезан ; пер. с англ. ; предисл. и науч. ред. Ю. Я. Ольсевича. – М. : Экономика, 1980. – 182 с.
10. Sattler Ralf. R. Unternehmerisch denken lernen. Das Denken in Strategie, Liquiditat, Erfolg und Risiko. – Munchen: Deutscher Taschenbuch Verlag, 2003. – 190 с.

References

1. Genkin B. M. Jefferktivnost' truda i kachestvo zhizni / B. M. Genkin / SPbGIEA. – SPb., 1997. – 112 s.
2. Hrifin R. Osnovy menedzhmentu / nauk. red. V. Yatsura, D. Olesnevych. – Lviv : BaK, 2001. – 624 s.
3. Yeremenko V. O. Pidvyshchennia produktyvnosti: teoriia, dosvid, shliakh Ukrainy / V. O. Yeremenko. – Kramatorsk : Vydavnytstvo Tsentru produktyvnosti Ministerstva pratsi ta sotsialnoi polityky Ukrainy, 2000. – 398 s.
4. Marks K. Soch. / K. Marks, F. Engel's. – 2-e izd., t. 23. – M. : Gospolitizdat, 1963. – 891 s.
5. Meskon M. H. Osnovy menedzhmenta / M. H. Meskon, M. Al'bert, F. Hedouri ; per. s angl. – M. : «Delo», 1993. – 702 s.
6. Prokopenko I. I. Upravlenie proizvoditel'nost'ju : prakt. rukovodstvo / I. I. Prokopenko ; per. s angl. – K. : Tjehnika, 1990. – 319 s.
7. Sink D. S. Upravlenie proizvoditel'nost'ju: planirovanie, izmerenie i ocenka, kontrol' i povyshenie / D. S. Sink ; per. s angl. / obshh. red. i vstup. st. V. I. Danilova-Danil'jana. – M. : Progress, 1989. – 528 s.
8. Sukharskyi V. S. Menedzhment: teoriia, metodolohiia, praktyka : monohrafiia / V. S. Sukharskyi. – Ternopil : Aston, 2002. – 416 s.
9. Jejlun S. Sistema pokazatelej jefferktivnosti proizvodstva (prikladnoj analiz) / S. Jejlun, B. Gold, Ju. Sezan ; per. s angl. ; predisl. i nauch. red. Ju. Ja. Ol'sevicha. – M. : Jekonomika, 1980. – 182 s.
10. Sattler Ralf. R. Unternehmerisch denken lernen. Das Denken in Strategie, Liquiditat, Erfolg und Risiko. – Munchen: Deutscher Taschenbuch Verlag, 2003. – 190 с.